

วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ในอำเภอชาติตระการ และอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สุภาวดี แหยมคง¹/ ปุณเรศวร์ รัตนประดิษฐ์²/
ณรกรมล เล่าห์รอดพันธ์³/ ประภาศิริ ใจผ่อง⁴/ มาริษา จันทอง⁵/
กมลรัตน์ ศรีอินคำ⁶/ กุลสุวัชน ทองจันทร์มณี⁷

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 สาขาวิชาสัตวศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ประเทศไทย

อีเมล : suphayaku@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองใน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชาติตระการ และอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก รวมทั้งหมด 156 ครัวเรือน จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 58.90%) มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก (87.67%) โดยแบ่งเป็นด้านการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ทำไร่ (54.44%) และด้านปศุสัตว์นิยมเลี้ยงไก่ (67.29%) มากที่สุดส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสายพันธุ์ไก่ลูกผสมไทยพม่ามากที่สุด (เฉลี่ย 15.63 ± 7.35 ตัวต่อครัวเรือน) เกษตรกรมีการใช้ข้าวเปลือก (16.35%) และมีรูปแบบโรงเรือนเป็นแบบเพิงหมาแหงนมากที่สุด (68.66%) วัตถุประสงค์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่เพื่อบริโภค (39.52%) สำหรับภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไก่ ได้แก่ ด้าน ด้านอาหาร และการให้อาหาร ด้านการจัดการ และด้านความเชื่อและพิธีกรรม

คำสำคัญ : วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ไก่พื้นเมืองไทย

Traditional and Local Wisdom of Thai Native Chickens Raising of Farmers in Chat Trakan and Mueang Districts, Phitsanulok Province

Suphawadee Yaemkong¹/ Punnares Rattanapradit ²/
Norakamol Laorodphan³/ Prapasiri jaipong⁴/ Marisa Janthong⁵/
Kamolrat Sriinkum⁶/ Kunsuwat Tongchanmanee⁷

^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7} Animal Science Program, Faculty of Food and Agricultural Technology,
Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand
E-mail : suphayaku@hotmail.com

Abstract

The objective of this study was to study traditional and local wisdom of Thai native chickens raising farmers in 2 districts (Chat Trakan and Mueang districts) at Phitsanulok Province. The purposive samples were 156 farmers in these areas and a questionnaire form was used for data collection. The statistics used in the data analysis were arithmetic mean, percentage, minimum, maximum and standard deviation. Results showed the traditional of farmers that the most farmers graduated in primary high school level (58.90%). Agriculture was the main occupation (87.67%) that divided of farm crop for plant (54.44%) and Thai native chickens for livestock (67.29%). Thai-Burma crossbreds chicken was the most popular breed (average 15.63 ± 7.35 heads per farmer). Paddy rice (16.35%) was mainly used as a feed. The roof sloping backwards housing was the most favored (68.66%). The main purpose of Thai native chickens production was eats (39.52%). For the local wisdom of Thai native chicken farmers found that local wisdom of Thai native chicken raising were feeds and feeding, rearing management, beliefs and rituals of spirits.

Keywords : Traditional, Wisdom, Thai Native Chickens

บทนำ

จังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่หลากหลายตั้งแต่บริเวณพื้นที่ที่ราบลุ่มไปจนถึงที่ราบสูง มีวิถีชีวิตในการเลี้ยงสัตว์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจังหวัดพิษณุโลกได้ชื่อว่าเป็นแหล่งกำเนิดไก่พื้นเมืองสายพันธุ์เหลืองหางขาว มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่แตกต่างกันไปกระจายอยู่ทั่วไปตามชนบทหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งการเลี้ยงที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ในแต่ละพื้นที่ (ปทุมเรศวร์ และคณะ, 2559) โดยการเลี้ยงไก่พื้นเมืองนั้นได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญามากมาย นับตั้งแต่การสร้างโรงเรือนหรือชาวบ้านเรียกว่า เล้าไก่ส่วนในเรื่องการคัดเลือกสายพันธุ์ต้องตรงตามสายพันธุ์และมีลักษณะเด่นตรงตามตำรา (ธเนศร์, 2546) นอกจากนี้อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของชาติพันธุ์ ศาสนา และความเชื่อที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเลี้ยงไก่พื้นเมืองในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลที่พบ เช่น ชาติพันธุ์มี ความเชื่อในการประกอบพิธีกรรม ที่เรียกว่า การเรียกขวัญ โดยการนำเอาไก่ดำมาเชือด และให้วิญญาณไก่ไปรับขวัญกลับมา และในส่วนของคนที่ป่วยไม่สบาย ได้มีการนำเอาไก่มาจิกหรือเขี่ยคนป่วย ซึ่งเป็นความเชื่อว่าจะทำให้คนหายป่วยได้ ในส่วนของชาติพันธุ์ไทย ส่วนใหญ่นิยมนำไก่พื้นเมืองมาไหว้หรือบูชาผี เมื่อมีการเริ่มทำนาหรือทำไร่ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าการอยู่ร่วมกันของไก่และมนุษย์จะเป็นไปในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน (H.R.H. Princess MahaChakriSirindhorn and H.I.H. Prince Akishino no miyaFumihito, 2009) โดยส่วนใหญ่มนุษย์จะอาศัยไก่มากกว่าไก่อาศัยมนุษย์เพราะไก่สามารถหาอาหารกินเองตามธรรมชาติส่วนมนุษย์เมื่อไม่มีอาหารหรือไม่มีเงินใช้จ่ายก็อาศัยไก่เป็นอาหารหรือจำหน่าย อย่างไรก็ตามอำเภอชาติตระการ และอำเภอเมือง มีลักษณะเป็นพื้นที่ที่ราบสูงไปจนถึงที่ราบลุ่ม มีประชากรไก่พื้นเมืองและชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษาถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในอำเภอชาติตระการและอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่ได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในอำเภอชาติตระการและอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ทำการศึกษาได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชาติตระการและอำเภอเมืองในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกจำนวน 156 รายโดยการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end question) และ

ปลายเปิด (Open-end question) จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบกับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความง่ายของเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถาม ความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ และข้อมูลที่ต้องการ และทำการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ต่อไปเมื่อได้แบบสอบถามทั้งหมดจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง ทำการจัดหมวดหมู่ลงรหัสข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ลงรหัสสำหรับการแปลความหมาย แล้วนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2010 สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตและภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชาติตระการและอำเภอเมืองพิษณุโลก จำนวน 156 ครัวเรือน พบว่า

1. **วิถีชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง** มีอายุเฉลี่ย 49.28 ± 17.35 ปี (สูงสุด 97 ปี และต่ำสุด 13 ปี) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา (58.90%) รองลงมา ได้แก่ มัธยมศึกษา (26.03%) ปริญญาตรี (8.22%) และไม่ได้เรียนหนังสือ (6.85%) ตามลำดับ และมีครอบครัวแล้ว (87.67%) เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก (87.67%) รองลงมา ได้แก่ อาชีพรับจ้าง (9.59%) และรับราชการ (2.74%) ตามลำดับ ซึ่งอาชีพหลักของเกษตรกรที่ทำการเกษตรกรรมแบ่งเป็นด้านการเกษตรและปศุสัตว์ โดยด้านการเกษตรส่วนใหญ่เกษตรกรทำไร่ (54.44%) มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ทำนา (37.78%) และทำสวน (7.78%) ตามลำดับ ส่วนด้านปศุสัตว์ส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมเลี้ยงไก่ (67.29%) มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เลี้ยงสุกร (12.15%) เลี้ยงโค (9.35%) เลี้ยงเป็ด (5.61%) เลี้ยงกระบือ (1.87%) เลี้ยงปลา (1.87%) เลี้ยงห่าน (0.93%) และ เลี้ยงกบ (0.93%) ตามลำดับ เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่เฉลี่ยอยู่ที่ 13.83 ± 10.57 ปี (สูงสุด 50 ปี และต่ำสุด 1 ปี) เกษตรกรส่วนใหญ่ นำไก่มาเลี้ยงจากการขยายพันธุ์ด้วยตัวของเกษตรกรเอง (41.42%) รองลงมา ได้แก่ จากญาติพี่น้อง (28.99%) จากเพื่อน (11.83%) จากเกษตรกรตัวเอง (11.83%) และจากพ่อแม่ของเกษตรกร (5.92%) ตามลำดับ

จากการสำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั้งหมด นิยมเลี้ยงพันธุ์ไก่ลูกผสมไทยผสมพม่ามากที่สุด จำนวน 2,287.00 ตัว (เฉลี่ย 15.63 ± 7.35 ตัวต่อครัวเรือน) รองลงมา ได้แก่ ไก่แจ้ จำนวน 582 ตัว (เฉลี่ย 17.76 ± 11.82 ตัวต่อครัวเรือน) ไก่ดำ จำนวน 477 ตัว (เฉลี่ย 25.07 ± 23.75 ตัวต่อครัวเรือน) ไก่สามสายเลือด (ไทย+พม่า+ไซ่งอน) จำนวน 194 ตัว (เฉลี่ย 10.44 ± 4.33 ตัวต่อครัวเรือน) ไก่พม่า ไทย และก้อย จำนวน 146 ตัว (เฉลี่ย 22.00 ± 9.69 ตัวต่อครัวเรือน) ไก่พม่า จำนวน 91.00 ตัว (เฉลี่ย 7.54 ± 6.14 ตัวต่อครัวเรือน) ไก่ไทย จำนวน 40.00 ตัว (เฉลี่ย 10.00 ± 6.12 ตัวต่อครัวเรือน) ไก่ต่อ จำนวน 21 ตัว (เฉลี่ย 4.56 ± 1.75 ตัวต่อครัวเรือน) ไก่ประดู่เลาหางขาว จำนวน 18.00 ตัว (เฉลี่ย 4.50 ± 3.35 ตัวต่อครัวเรือน) และไก่ไซ่งอน จำนวน 11.00 ตัว (เฉลี่ย 5.50 ± 0.50 ตัวต่อครัวเรือน) ตามลำดับ

ส่วนใหญ่เกษตรกรหวาดกลัวที่ได้ในท้องถิ่น (34.42%) ได้แก่ ข้าวเปลือก (16.35%) ปลายข้าว (12.89%) ข้าวโพด (11.95%) ข้าวสาร (8.18%) รำ (4.40%) แกลบ (1.57%) และข้าวกล้อง (1.26%) ตามลำดับ รองลงมา ได้แก่ ปล่อยหากินเองตามธรรมชาติ (30.70%) เศษอาหาร (26.05%) ได้แก่ เศษข้าวสุก (20.05%) เศษผลไม้ (15.94%) และเศษกับข้าว (14.74%) ตามลำดับ และให้อาหารสำเร็จรูป (8.84%) ตามลำดับ แต่ไม่มีการเสริมแร่ธาตุ (73.97%) มากกว่าการเสริมแร่ธาตุให้กับไก่ที่เลี้ยง (26.03%) เกษตรกรมีรูปแบบการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย (79.73%) มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปล่อยแบบเลี้ยง (13.51%) และ เลี้ยงแบบขัง (6.76%) ตามลำดับ โรงเรือนมีลักษณะเพิงหมาแหงน (68.66%) หน้าจั่วชั้นเดียว (25.37%) เพิงหมาแหงนกลาย (2.99%) และหน้าจั่วกลาย (2.99%) ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่ใช้ไม้ในการสร้างโรงเรือน (92.73%) มากกว่าใช้ไม้ยูคาลิปตัส (7.27%) ส่วนสุมไก่เกษตรกรนิยมซื้อมาใช้ (96.88%) มากกว่าทำเอง (3.13%) หลังคาส่วนใหญ่ใช้สังกะสี (85.29%) รองลงมา ได้แก่ ใบหญ้าคา (13.24%) และกระเบื้อง (1.47%) ตามลำดับ และมักเลี้ยงแบบปล่อยลงพื้นดิน (89.71%) มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้แกลบ (5.88%) และใช้พื้นคอนกรีต (4.41%) ตามลำดับ

เกษตรกรมีการรักษาโรคภายในฟาร์ม (58.11%) แต่ส่วนใหญ่ไม่ทำวัคซีน (68.49%) เมื่อมีไก่ตายเกษตรกรมีการกำจัดโดยการฝัง (86.80%) รองลงมา ได้แก่ การทิ้ง (9.43%) และเผา (3.77%) ตามลำดับ ช่วงที่เกิดโรคส่วนใหญ่เป็นช่วงฤดูร้อน (42.86%) รองลงมา ได้แก่ ฤดูฝน (35.06%) และฤดูหนาว (22.08%) ตามลำดับ เกษตรกรไม่มีการคัดเลือกสายพันธุ์ และมีการบริโภคไก่เฉลี่ย 3.38 ± 2.74 ตัวต่อเดือน นอกจากนี้เกษตรกรมีการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงไก่ (73.08%) มากกว่าไม่มีการใช้สมุนไพร (3.64%) ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค (39.52%) มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ใช้เพื่อการทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ (31.74%) และเพื่อการเกมกีฬา (3.59%) ตามลำดับ โดยพิธีกรรมทางศาสนาส่วนใหญ่เพื่อการแก้บน (28.57%) เป็นหลัก รองลงมา ได้แก่ เลี้ยงผีปู่ย่า (27.33%) สู้ขวัญ (21.74%) แต่งงาน (10.56%) งานศพ (8.70%) และการรักษาโรค (2.48%) ตามลำดับ

จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ พนม (2544) ; วิภาดา (2552) ; สุภาวดี (2557) ; สุภาวดี (2558) ; ปุณเรศวร์ และคณะ (2559ก) ; Wantasen et al. (2014) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด มีอายุอยู่ในช่วงวัยกลางคน ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ที่เคยทำงานและมีประสบการณ์การทำงานค่อนข้างสูงมาก่อน สายพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรเลี้ยงในพื้นที่ดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นสายพันธุ์พม่า และลูกผสมไทยพม่า ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรคิดว่าไก่สายพันธุ์นี้เป็นไก่ที่มีลักษณะการต่อสู้ที่เฉลียวและฉลาด ลักดี ขโมยดี ไม่ชอบการปะทะตรงหน้า หลบหลีกเก่ง เปิดแผลดี ตีแผลบาง จอมลีลา และเป็นจอมพลิกสถานการณ์เป็นต้น สำหรับอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ ปุณเรศวร์ และคณะ (2559ก) ซึ่งมีทั้งการใช้สำเร็จรูป วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น และใช้เศษอาหาร และการศึกษาของพนม (2544) พบว่าประเภทอาหารที่ใช้ผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ให้ข้าวเปลือกเป็นอาหารมากที่สุด ส่วนรูปแบบของโรงเรือนที่เป็นแบบเพิงหมาแหงน

สอดคล้องกับการศึกษาของพนม (2544) พบว่าโรงเรือนเป็นแบบเพิงหมาแหงน และปุณเรศวร์ และคณะ (2559ก) พบว่าหลังคาเป็นเพิงหมาแหงนมุงด้วยสังกะสี ไม่ใช้วัสดุรองพื้น (พื้นดิน) เกษตรกรให้ข้าวเปลือกเป็นอาหารหลักเนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น สอดคล้องกับการประกอบอาชีพทำนาของเกษตรกร วัตถุประสงค์หลักในการเลี้ยงไก่เลี้ยงไก่คือ การจำหน่ายและบริโภค

2. ภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในพื้นที่ดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่พบภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับการศึกษาของ บุญญฤทธิ์ และสัจจา (2557) ปุณเรศวร์ และคณะ (2559ก) และธเนศร์ (2546) ดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาด้านอาหารและการให้อาหารไก่พื้นเมืองไทย จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ได้แก่ ข้าวเปลือก ปลายข้าว ข้าวสาร รำ และข้าวโพด เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของปุณเรศวร์ และคณะ (2559ก) เนื่องจากวัตถุดิบดังกล่าวหาได้ง่ายในท้องถิ่นและนิยมใช้เลี้ยงมานาน นอกจากนี้ยังมีการให้เศษอาหาร ได้แก่ เศษข้าวสุก เศษผลไม้และเศษกับข้าว เป็นต้น นอกจากนี้มีการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงไก่ ซึ่งสมุนไพรที่นิยมใช้ 5 อันดับแรก ได้แก่ กระเพรา ตะไคร้ ตำลึงกระชาย และกระเจี๊ยบ เป็นต้น เนื่องจากเกษตรกรคิดว่า สมุนไพรดังกล่าวมีสารที่จะช่วยให้ไก่มีการเจริญเติบโตที่ดี และปลอดภัยโรค

2.2 ภูมิปัญญาด้านการจัดการในเลี้ยงไก่พื้นเมืองไทย พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยส่วนใหญ่มีการเลี้ยงไก่แบบกึ่งขังกึ่งปล่อยและให้หากินอาหารเองตามธรรมชาติ ลักษณะของโรงเรือนส่วนใหญ่เป็นแบบเพิงหมาแหงนขนาดเล็กใช้วัสดุที่หาได้ง่าย เช่น ไม้ไผ่ในการทำเสา หลังคามุงด้วยสังกะสี และพื้นดินเป็นพื้นคอกนอกจากนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยส่วนใหญ่จะเลือกไก่สายพันธุ์ลูกผสมพม่ามาผสมกับไก่ของตนเอง เนื่องจากคิดว่า ไก่สายพันธุ์ลูกผสมพม่าจะมีความอดทน แข็งแรง ในการชนมากกว่าไก่สายพันธุ์พื้นเมืองไทย

2.3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองพบว่าเกษตรกรมีการเลี้ยงไก่ไว้เพื่อทำพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เพื่อการแก้บนเป็นหลัก รองลงมา ได้แก่ เลี้ยงผีปู่ย่า สู่ขวัญ แต่งงาน งานศพ และการรักษาโรค ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของปุณเรศวร์ และคณะ (2559ก) พบว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับการแก้บน พบมากในอำเภอนครไทยในจังหวัดพิษณุโลก โดยจะใช้ไก่เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมซึ่งแต่ละพิธีกรรมจะแตกต่างกันออกไป โดยมากเกษตรกรที่มีความเชื่อและพิธีกรรมส่วนมากเป็นชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ชาวม้งใช้ไก่ดำสำหรับไหว้เจ้าหรือปีใหม่ม้ง เป็นต้นซึ่งมีความเชื่อตามท้องถิ่นมากกว่าคนพื้นราบ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก, 2558)

อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้กับเกษตรกรในด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเหมาะสม ภายใต้อาณาเขตเศรษฐกิจและเงื่อนไขตามสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก โดยทางด้านปศุสัตว์เกษตรกรนิยมการเลี้ยงไก่ ซึ่งนิยมเลี้ยงสายพันธุ์ไก่ไทยผสมพามาากที่สุด มีการให้อาหารจากวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่มีการเสริมแร่ธาตุ มีรูปแบบการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ส่วนโรงเรียนมีลักษณะเพิงหมาแหงนและนิยมใช้ไม้ไผ่ในการสร้างโรงเรียน หลังคามุงด้วยสังกะสี และพื้นคอกเป็นพื้นดิน มีการรักษาโรคแต่ไม่ได้ทำวัคซีน มีการใช้สมุนไพรในไก่พื้นเมืองที่เลี้ยง เกษตรกรนิยมเลี้ยงไก่พื้นเมืองไว้เพื่อบริโภค สำหรับความเชื่อในการใช้ไก่พื้นเมืองในด้านพิธีกรรมทางศาสนาเกษตรกรใช้ในเรื่องการแก้บนเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนของภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองพบว่า เกษตรกรมีภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับไก่พื้นเมืองในด้านอาหารและการให้อาหาร ด้านการจัดการในการเลี้ยง และด้านความเชื่อและพิธีกรรม

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลที่ได้ในการวิจัยครั้งนี้ อาจเป็นข้อมูลที่จะช่วยนำไปวางแผนการผลิต และส่งเสริมเกษตรกร ให้สามารถเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้อย่างเหมาะสม สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อเป็นอาชีพในท้องถิ่น และเลี้ยงตนเองได้ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ธเนศร์ บุญตาแสง. (2546). **ไก่ชนกับวิถีชีวิตไทย : ศึกษากรณี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.** สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. กระทรวงศึกษาธิการ. 299 น.
- บุญญฤทธิ มุ่งจงกลาง และ สัจจา บรรจงศิริ. (2557). **การศึกษาภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในประเทศไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 149 น.
- ปุณเรศวร์รัตนประดิษฐ์ สุภาวดี ไหมยมคง ณรงค์มล เล่าห์รอดพันธ์ ประภาศิริ ใจผ่อง รังสรรค์ เจริญสุข สนธยา นุ่มท้วม ทศพร อินเจริญ ณวรรณพร จิรรัตน์ และอุษณีย์ภรณ์ สร้อยเพชร. (2559ก). **การศึกษาความหลากหลายของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยในจังหวัดพิษณุโลก.** การประชุมใหญ่โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ครั้งที่ 4 The fourth Higher Education Research Promotion Congress (HERP CONGRESS IV). 8 – 10 กุมภาพันธ์ 2559. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี.
- ปุณเรศวร์รัตนประดิษฐ์สุภาวดี ไหมยมคงณรงค์มล เล่าห์รอดพันธ์ประภาศิริ ใจผ่องรังสรรค์ เจริญสุข สนธยา นุ่มท้วมทศพร อินเจริญณวรรณพร จิรรัตน์และอุษณีย์ภรณ์ สร้อยเพชร. (2559ข). **ความแตกต่างของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก.**วารสารแก่นเกษตร. 44 (ฉบับพิเศษ 2): 255-262.
- พนม มีศิริพันธุ์. (2544). **ศักยภาพของเกษตรกรในการผลิตไก่พื้นเมืองในจังหวัดอุดรดิตถ์.** วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิภาดา วรวัฒนากุล. (2552). **ธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจการเกษตรบัณฑิต วิทยาลัย. จังหวัดขอนแก่น
- สุภาวดี ไหมยมคง. (2557). **ความหลากหลายของลักษณะภายนอกของไก่พื้นเมืองในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก.** Rajabhat J. Sci. Humanit. Soc. Sci. 15(2) : 63-73.
- สุภาวดี ไหมยมคง. (2558). **การสำรวจสถานภาพการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก.** ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 3 วันที่ 20-22 พฤษภาคม 2558 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช.
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก. (2558). **ไก่นานครไทย จังหวัดพิษณุโลก.** สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก, พิษณุโลก.
- H.R.H. Princess MahaChakriSirindhorn and H.I.H. Prince Akishino no miyaFumihito.(2009). **Chickens and Humans in Thailand: Their Multiple Relationships and Domestication.** The Siam Society under Royal Patronage, Bangkok.450 p.
- Wantasen, E., F.H. Elly and N.M. Santa.(2014). **The analysis of semi intensive native chicken farming in rural communities.** J. Indonesian Trop. Anim. Agric. 39(2): 126-133.